

MÁJ 2014

- 1. 5. 1604** – Rudolf I. svojvoľne a protiprávne pripojil k uzneseniam krajinského snemu **zákonný článok č. 22**, ktorým zakazoval na sneme rokovať o náboženských otázkach (410. výročie)
- 2. – 3. 5. 1619** – **stavovský prevrat na Morave**; stavovská opozícia, nesúhlasiacia s neutrálnym postojom krajinkej vlády, uskutočnila vďaka vojenskému zásahu českého stavovského vojska, vedeného Jindřichom Matyášom Thurnom prevrat. Ustanovila nové 30-členné direktórium a deklarovala pripojenie Moravy k povstaniu českých stavov ako poslednej z korunných krajín Českého kráľovstva. Na čele účastníkov prevratu stál Ladislav Velen zo Žerotína, manžel Thurnovej netere, ktorého v auguste zvolili za moravského krajinského hajtmána (395. výročie)
- 3. 5. 1864** – v **Liptovskom Mikuláši-Vrbici sa narodil Michal Rázus**, kníhtlačiar a vydavateľ, spolu s bratom Matejom nájomca tlačiarne F. Klimeša v Liptovskom Mikuláši; ich tlačiareň vydávala najmä evanjelické náboženské periodiká a tlače, o. i. *EPST, Evanjelický učiteľ, Posol dietok, Biblické úlohy, Čisté náboženstvo* (150. výročie)
- 3. 5. 1909** – v **Martine sa narodila Zora Jesenská**, významná slovenská prekladateľka umeleckej literatúry z ruského, francúzskeho, anglického, bulharského a nemeckého jazyka; redaktorka *Živeny* a pracovníčka Matice slovenskej, esejistka, publicistka, literárna kritička a spisovateľka (105. výročie)
- 4. 5. 1814** – vo **Veľkom Krtíši sa narodil Ján Pravdoľub Maróthy**, evanjelický kňaz a básnik, farár v Českom Brezove, tajomník Spoločnosti česko-slovanskej na bratislavskom lýceu; **zomrel 24. 4. 1864 v Českom Brezove** (200. a 150. výročie)
- 4. 5. 1919** – **pri Ivanke pri Dunaji tragicky zahynul minister vojny Československej republiky, čelný predstaviteľ I. národného odboja, diplomat, vedec a politik Milan Rastislav Štefánik** (95. výročie)
- 5. 5. 1609** – **zomrel Štefan I. Ilešházi, prvý evanjelický palatín Uhorska a osnovateľ Viedenského mieru**, základného predpokladu zákonných článkov z r. 1608, zrovnoprávňujúcich evanjelikov a kalvínov s rímskymi katolíkmi, mecén evanjelického školstva, dedičný župan Trenčianskej a Liptovskej stolice, čelný predstaviteľ evanjelickej šľachty na Slovensku a v súvekom Uhorsku, perzekvovaný habsburskými súdmi, politický a náboženský exulant a vedúca osobnosť povstania Štefana Bočkaja na Slovensku (405. výročie)
- 5. 5. 1914** – v **Devičí sa narodil Eugen Kramár**, architekt a vysokoškolský pedagóg STU v Bratislave, neordinovaný funkcionár ECAV; člen generálneho presbyterstva, autor projektov ev. a. v. kostolov v Švábovciach, Košeci, obnovy Malého kostola v Bratislave a kostolov v Štrbe a Sáse, fár v Záturčí a vo Vrútkach; v 50. rokoch perzekvovaný (100. výročie)

- 5. 5. 2009** – v **Čataji** zomrel **Bohuslav Chropovský**, archeológ; vedúca osobnosť slovenskej a československej archeológie druhej polovice 20. storočia; odborník na etnogenézu Slovanov a počiatky slovenských dejín; riaditeľ Archeologického ústavu SAV, prezident Medzinárodnej únie prehistorických a protohistorických vied pri UNESCO a generálny sekretár Medzinárodnej únie slovanskej archeológie (5. výročie)
- 8. 5. 1624** - bol uzavretý **druhý mikulovský mier**, ktorý potvrdil výsledky predchádzajúcej mierovej zmluvy uzavretej v Mikulove, avšak Betlen stratil sliezske kniežatstvá Opole a Ratibor, náhradou za to získal tri významné mestá, znížila sa finančná podpora z habsburskej pokladnice na udržiavanie sedmohradských pohraničných pevností. Betlen si naďalej podržal sedem uhorských stolíc, ale jeho ťaženie z r. 1623 – 1624 nedosiahlo vytýčené ciele (390. výročie)
- 8. 5. 1984** – v **Bratislave** zomrel **Milan Pišút**, významný slovenský literárny historik a kritik, vysokoškolský pedagóg; životopisec J. M. Hurbana, K. Kuzmányho, bádateľ v oblasti evanjelickej literárnej histórie s dôrazom na duchovnú poéziu obsiahnutú v Tranovského kancionáli a Zpěvníku evangelickom; literárne dejiny obdobia romantizmu a generácie štúrovcov; básnik, literárny publicista, autor literárnohistorických syntéz, monografií a štúdií; člen a funkcionár početných vedeckých, kultúrnych a stavovských inštitúcií a spolkov; účastník SNP, poslanec SNR za Demokratickú stranu v r. 1945 - 1948 (30. výročie)
- 10. 5. 1859** – v **Liptovskom Mikuláši** sa narodil **Aurel Stodola**, fyzik, technik, vedec svetového formátu, zakladateľ teórie parných a plynových turbín, konštruktér prvého plynového čerpadla na svete; profesor Vysokej školy technickej v Zürichu, člen korešpondent Francúzskej akadémie vied, nositeľ mnohých významných vedeckých ocenení a vyznamenaní (155. výročie)
- 11. 5. 1819** – vo **Veľkých Teriakovciach** – **Nižnom Skálniku** zomrel **Ján Laurenci**, evanjelický kňaz, pedagóg a filozof, rektor a diakon v Štítniku, farár v Koceľovciach a Nižnom Skálniku; člen Učenej spoločnosti malohontskej, autor filozofických, didaktických, náboženských a literárnych rozpráv v *Solenniách*, literárny historik Malohontu (195. výročie)
- 12. 5. 1809** – v **Necpaloch** sa narodil **Jozef Justh**, príslušník slovenského zemanstva, statkár, právnik, stoličný hodnostár, turčiansky podžupan a tekovský župan; účastník revolúcie 1848 – 1849 a memorandového zhromaždenia v Martine r. 1861, podporovateľ a mecén Matice slovenskej a evanjelického patronátneho gymnázia v Martine, odporca myšlienky slovenského Okolia a panslavizmu (205. výročie)
- 12. 5. 1869** – v **Hontianskych Tesároch** zomrel **Karol Braxatoris**, evanjelický kňaz, farár v Börzsöny a Hontianskych Tesároch; básnik, autor duchovných piesní, homiletik, náboženský spisovateľ, autor nábožensko-výchovnej literatúry, úvah a výkladov Lutherových katechizmov i svetských historických románov, prekladateľ (145. výročie)
- v **Nyíregyháze** sa narodil **Ján Gómóry**, stredoškolský pedagóg a cirkevný historik; správca zbierok, profesor a rektor evanjelického kolégia v Prešove

a gymnaziálny profesor v Košiciach; vo svojom historickom bádani sa venoval najmä problematike Caraffovho mimoriadneho súdu a dejinám prešovského kolégia, spolu s G. Pogányom editor a prekladateľ *Theatrum Eperiense seu laniena Eperiensis* Jána Rezika do maďarského a slovenského jazyka, editor antológie diel slovenských básnikov; organizátor maďarského spoločenského, kultúrneho a politického života v Prešove a Košiciach, stúpenec iredentistickej politiky Maďarskej národnej strany (145. výročie)

12. 5. 1884 – v **Nižnej Slanej sa narodil Ján Vojtko**, evanjelický kňaz, náboženský spisovateľ, publicista a vydavateľ v USA, zakladateľ evanjelických krajanských časopisov, krajanský a cirkevný dejateľ (130. výročie)

11. 5. 1724 – vo **Veľkej Lomnici zomrel Juraj Buchholtz st.**, evanjelický kňaz, farár v Batizovciach a Veľkej Lomnici, senior; pedagóg, učiteľ v Matejovciach a Spišských Vlachoch, konrektor v Banskej Štiavnici a rektor v Dobšinej a Spišskej Sobotě; notár XIII. spišských miest; autor odborných didaktických, pedagogických a teologických prác; prírodovedec, znalec a bádateľ Vysokých Tatier (290. výročie)

14. 5. 1674 – v **Spišskom Podhradí zomrel Ján Bayer**, evanjelický kňaz, pedagóg, filozof; rektor prešovského kolégia, farár v Banskej Bystrici a v Spišskom Podhradí; spoluautor projektu transformácie kolégia na vysokú školu, schváleného evanjelickými stavmi, obhajca evanjelických duchovných na spišskopodhradskom súde; popredný stúpenec a šíriteľ myšlienok F. Bacona a J. A. Komenského, jeden z najvýznamnejších mysliteľov súvekeho Slovenska a Uhorska (340. výročie)

14. 5. 1939 – v **Martine zomrel Oto Škrovina**, evanjelický kňaz, farár v Martine, turčiansky senior, predseda generálnej podporovne ECAV na Slovensku, iniciátor založenia SEM-u, cirkevný historik, autor dejín Turčianskeho seniorátu a Zpěvníkového výboru, homiletik, cirkevný publicista; bojovník proti maďarizácii, verejný a cirkevný dejateľ, signatár Martinskej deklarácie a člen SNR, funkcionár SNS a blízky spolupracovník Martina Rázusa, člen a funkcionár početných kultúrnych a hospodárskych spolkov a ustanovizní (75. výročie)

16. 5. 1859 – v **Martine sa narodila Marína Oľga Horváthová**, organizátorka a reprezentantka kultúrneho života v Martine, ochotnícka herečka, múzejníčka, spisovateľka, prozaička, dramatička, autorka detskej literatúry, prekladateľka; kustódka Slovenského národného múzea v Martine a predsedníčka Ústredia slovenských ochotníckych divadiel (155. výročie)

20. 5. 1879 – v **Lipniku (Bialsko-Biala, dnes Poľsko) zomrel Peter Michal Slavomil Bohúň**, významný slovenský maliar, litograf, fotograf a výtvarný pedagóg 19. storočia, o. i. autor portrétov osobností slovenského verejného života, historických námetov z revolúcie 1848/49 a obrazov so sakrálnymi motívami (135. výročie)

21. 5. 1939 – **manifestačný a opozičný celoslovenský zraz SEM-u na Bradle za účasti biskupov ev. a v. cirkvi**; spomienka na 20. výročie tragickej smrti M.R.

Štefánika sa stala príležitosťou na demonštráciu evanjelickej jednoty a odhodlanosti zoči-voči politickej a spoločenskej realite Slovenského štátu (75. výročie)

- 22. 5. 1629** – **uzatvorenie mieru v Lübecku medzi Svätou ríšou rímskou národa nemeckého a Dánskom**; týmto aktom sa skončila tretia fáza Tridsaťročnej vojny – *vojna dánska* a Ferdinandovi II. sa po porážke Kristiána IV. dočasne uvoľnili ruky pre upevnenie jeho moci a rekatolizačné opatrenia na území ríše a v samotných habsburských dŕžavách; podľa neskôr zavedeného gregoriánskeho kalendára pripadá dátum podpisu na 5. 6. (385. výročie)
- 22. 5. 1704** – **inštalácia novozvoleného gemerského superintendenta Andreja Bodovíniho zo Štítnika** (310. výročie)
- 22. 5. 1769** – **v Uhorsku bol vydaný zákaz pochovávať evanjelikov a. v. na katolíckych cintorínoch** (245. výročie)
- 24. 5. 1794** – **na Lešti sa narodil Ján Vladár-Gašparides**, evanjelický kňaz, farár v Polichne; osvietenský vzdelanec a básnik, bojovník proti poverám a zlovykom prostého ľudu (220. výročie)
- 24. 5. 1914** – **v Kysáči (Vojvodina, dnes Srbsko) zomrela Ľudmila Markovičová-Boorová**; národnokultúrna pracovníčka a zberateľka etnografického materiálu z Nitrianska a Dolnej zeme; spoluzakladateľka prvého slovenského kultúrneho spolku v Nadlaku, propagátorka ochotníckeho divadla a rumunsko-slovenských vzťahov, publicistka (100. výročie)
- 24. 5. 1954** – **v Bratislave zomrel Félix Kutlík**, publicista, bankový úradník, riaditeľ Slovenskej všeobecnej úvernej banky, tajomník Jednoty peňažných ústavov na Slovensku a Podkarpatskej Rusi; historik a biograf kutlíkovského rodu a M. M. Hodžu, prekladateľ srbských povestí (60. výročie)
- 25. 5. 1889** – **v Martine zomrel Ján Baltazár Jesenský-Gašparé**, právnik, štátny úradník, národovec, kultúrny a osvetový pracovník, verejný a cirkevný činiteľ; predseda Jednoty mládeže slovenskej na Evanjelickom lýceu v Kežmarku, uvedomelý slovenský zeman a sympatizant štúrovského hnutia, účastník slovenských dobrovoľníckych výprav v r. 1849; popredný činiteľ Starej školy slovenskej a Slovenskej národnej strany, jeden z tvorcov martinského národného centra, iniciátorov a organizátorov memorandového zhromaždenia v Martine r. 1861, založenia evanjelického patronátneho gymnázia v Martine (a zároveň jeho mecén), zakladajúci člen a funkcionár Matice slovenskej, rusofil a slavianofil (125. výročie)
- 26. 5. 1904** – **v Tarentum Allegheny (USA) sa narodil Ján Čierny**, evanjelický kňaz, farár v Slovenskom Pravne, Lazoch pod Makytou, Kremnici a Baďane; cirkevný a svetský publicista, propagátor evanjelických dejín a česko-slovenskej jednoty, redaktor cirkevnej tlače (*Našej rodiny*, *Chlebíka* a *Poslídka*), ľudovýchovný pracovník, organizátor ochotníckeho divadla, spevokolov a osvetových kurzov; aktívny účastník protifašistického odboja (110. výročie)

27. 5. 1564 – v Ženeve zomrel reformátor **Ján Kalvín**, jedna z najvýraznejších duchovných a intelektuálnych osobností reformácie a hlavný reprezentant kalvinistickej teológie (450. výročie)

29. 5. 1944 – v Báčskom Petrovci (Vojvodina, dnes Srbsko) zomrel **Ján Čajak ml.**, evanjelický pedagóg, slovenský národovec (r. 1884 vylúčený z teologických štúdií pre panslavizmus a r. 1914 internovaný), čelná osobnosť kultúrneho života dolnozemskej Slovákov, spisovateľ, publicista a redaktor slovenskej tlače; iniciátor založenia slovenského ev. a. v. gymnázia a neordinovaný funkcionár cirkevného zboru v Petrovci, spoluzakladateľ tamajšieho Juhoslovanského nakladateľského spolku, predseda Literárneho a národopisného odboru Matice slovenskej v Juhoslávii (70. výročie)

30. 5. 1434 – **bitka pri Lipanoch**, ktorej výsledkom bola porážka poľných vojenských zväzov - radikálneho krídla husitského hnutia – spojenými oddielmi umiernených kališníkov a katolíkov; v jej dôsledku začali v nasledujúcich mesiacoch husitské posádky opúšťať Slovensko (580. výročie)

30. 5. 1969 – vo Washingtone zomrel **Juraj Slávik-Neresnický**, popredný čs. politik a diplomat, spisovateľ, prekladateľ a publicista; redaktor *Slovenského týždenníka* v Budapešti, signatár Martinskej deklarácie a tajomník Slovenského klubu Revolučného národného zhromaždenia ČSR, vládny komisár pre východné Slovensko r. 1919, delegát čs. vlády pri medzinárodnej plebiscitnej komisii pre Oravu a Spiš v r. 1919 - 1920; zvolenský a košický župan; spoluzakladateľ politickej organizácie slovenského krídla agrárnej strany, generálny tajomník Republikánskej strany zemedelského a maloroľníckeho ľudu pre Slovensko. minister čs. medzivojnových vlád, stály delegát čs. vlády pri Spoločnosti národov v Ženeve a čs. vyslanec v Poľsku; spoluorganizátor čs. zahraničného odboja v Poľsku, Francúzsku a Veľkej Británii, minister exilovej vlády v Londýne; po vojne čs. veľvyslanec v USA, od r. 1949 politický emigrant a spoluzakladateľ Rady slobodného Československa (45. výročie)

máj 1684 – v Prešove zomrel **Ján Weber**, lekár, lekárnik, richtár mesta Prešova, odborný spisovateľ, jeden z podporovateľov výstavby budovy prešovského kolégia, po odhalení sprisahania v r. 1670 konvertita a zradca evanjelickej viery (330. výročie)